

SÜRDÜRÜLEBİLİR ARAZİ KULLANIMI BAKIMINDAN GÜLEK KASABASI YAYLALARI

İsmail EGE

Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, iege@mku.edu.tr

Ali ÖZÇAĞLAR

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Özet

Yeryüzündeki doğal kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılması için yapılan çalışmalarda son zamanlarda büyük artış meydana gelmiştir. Zira bu kullanım faaliyetleri tarihi bir değere sahip olmakla birlikte, planlı olarak bu faaliyetlerin devam ettirilmesi fikri de önem kazanmıştır. Türkiye, yaylacılık faaliyetlerinin çok karakteristik olarak gerçekleştiği bir ülkedir. Her bölgesinde farklı karakterlerde ve sürelerle gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetlerini kır potansiyeli açısından ele almak gerekmektedir. Özellikle hayvancılık amaçlı yapılan yaylacılık faaliyetlerinin, çok hızlı bir şekilde sayfiye amaçlı yaylalara dönüştüğü ülkemizde, hayvancılık amaçlı yaylacılığın bitmemesi ve daha düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için bu yaylaların çok detaylı olarak incelenmesi faydalı olacaktır. Bu çalışmada Bolkar Dağları'nın doğu kesiminde Orta Anadolu bölgesini kıydan Çukurova'ya bağlayan Gülek Boğazı'nın güney-güneybatısında (Bu önemli geçit alanına kuş uçuşu 1-2 km uzaklıkta) yer alan Gülek kasabasının belediye mücavir alanı sınırları içinde kalan Karboğazı ve Elmalıboğaz yaylak alanları incelenmiştir. Bu çalışma da aynı zamanda bu alanlarda faaliyette bulunan yaylacıların kışlak yerleri üzerinde de durulmuştur. Araştırmada yaylacılara 105 soruluk bir anket uygulanmış ve anket dışında da ek olarak verdikleri bilgiler not edilerek bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda bu alanda yürütülen yaylacılık faaliyetleri planlama bakımından ele alınarak sürdürülebilir arazi kullanımı bakımından geleceğe yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bolkar Dağları, Gülek Kasabası, Yaylacılık, Arazi Kullanım Planlaması

GÜLEK TOWN TRANSHUMANCE IN TERMS OF SUSTAINABLE LAND USE

Abstract

There are a lot of studies which are for more productive as use natural sources in the world. This usage form has continued since centuries, but it has not been planning. It is thing that it has to be planning. Turkey where there are characteristically transhumance activities is very rich country. Transhumance is continued differently and dissimilar time every regions. They have to be evaluated in terms of rural potential. As Summer Resort "Sayfiye Yaylacılık" has been developing recently, stockbreeding purposeful transhumance can be finished. Some arrangement should be for this activities not finishing. In this study, Elmalıboğaz and Karboğazı Summer Pastures, in the boundary of Gülek town where it is south of east part of Bolkar Mountain are investigated both yayla settlement and nomads. In the study, an inquiry which takes shape 105 questions is applied and asked some question apart from inquiry and this information are evaluated. In the end, some proposals are come up with in terms of sustainable land use aimed at planning.

Key words: Bolkar Mountains, Gülek Town, Transhumance, Land Use Planning

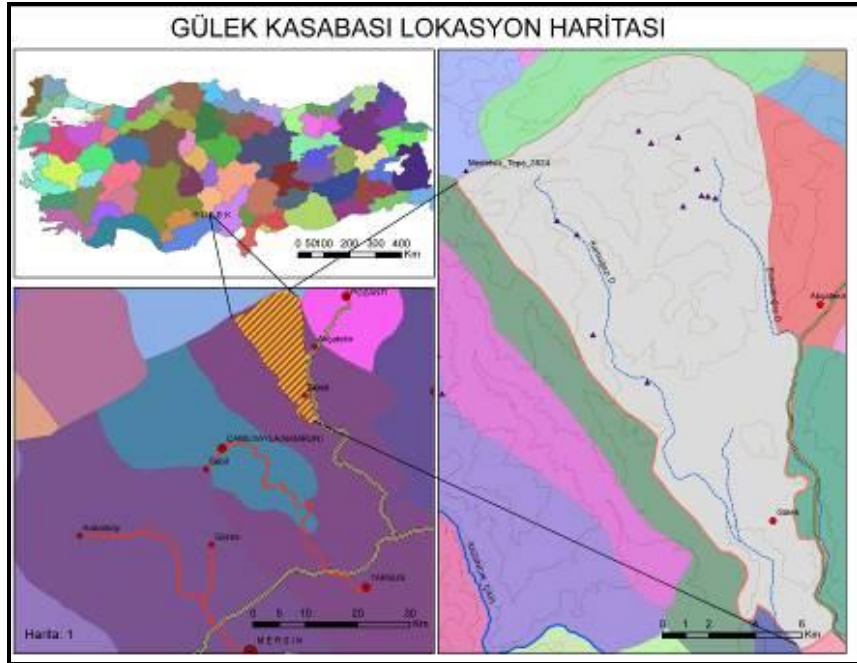
Giriş

Yaylacılık Türklerin Anadolu'ya girişleriyle başlayan özellikle hayvancılık amaçlı yapılan önemli bir faaliyettir. Zamanla bu faaliyet alanı azalmıştır. Bazı kesimlerde ise karakter değiştirerek sayfiye amaçlı yaylacılığa dönüşmüştür. Ülkemizde yaylacılıkla ilgili birçok eski ve yeni araştırmalar mevcuttur (Alagöz, 1938, 1993, Emiroğlu, 1977, Sevgi 1984, Bazin, 1995, Somuncu, 2005). Kır potansiyelinin değerlendirilmesi ve arazi kullanımı açısından da son zamanlarda artış gösteren birçok yeni çalışma bulunmaktadır (Tunçdilek, 1978, 1985, Gözenç, 1978, 1979, Somuncu, 2005, Özçağlar ve diğ., 2006, Ege, 2008a, 2008b). Araştırma sahasındaki yürükler hakkında tarihçilerin yapmış olduğu çalışmalar da dikkat çekicidir (Refik, 1930, Yalman(Yalın), 1993, Bilgili, 2000, Bilgili, 2001, Çelik, 2000).

1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Yeri ve Sınırları

Araştırma alanımızı oluşturan Gülek kasabasının idari alanı, Akdeniz bölgesinin Adana bölümü içerisinde yer almaktadır (Harita. 1).

Harita 1. Gülek kasabası ve yakın çevresinin lokasyon haritası

Mersin ili Tarsus ilçesinin idari sınırları içerisindeki Gülek kasabası, Adana – Ankara ve Konya ile rahat bir ulaşım olanağı sağlayan Otoyolun (Koca ve diğ.1995) içerisinden geçtiği Gülek Boğazı'nın güney-güneybatısında, bu önemli geçit alanına kuş uçuşu 1-2 km uzaklıkta bulunmaktadır. Araştırmamıza konu olan Elmalıboğaz ve Karboğazı adlı yayla alanları ise Gülek Kasabasının yaklaşık 12-19 km. kuzey-kuzeybatısında Bolkar Dağlarının doğu kesiminin güneyindedir. İnceleme alanımız aynı zamanda Ecemiş-Akçatekir grabenin batısında yüksekliği 1350 – 3500 metreler

arasında değişen bir sahada yer almaktadır. Yaylaların bulunduğu alan ise 1350 – 2250 metreler arasındadır.

Kasabanın idari alanı yaklaşık 19 km² bir sahaya karşılık gelmektedir. Mücavir alan sınırı Çamalan köyü kuzeyinde 750 metrelerden başlar, Akçatekir yaylasının güneybatısında Elmalı deresini takiben kuzeyde Aksivri Tepesine (2856) ulaşır. Zirveler kuşağında buzullar tarafından şekillendirilen sırtların kuzey kesimlerinden geçen sınır, Medetsiz Tepe civarında kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunu takip ederek 3500 metreye kadar çıkar. Sınır Medetsin Tepe (3524) zirvesinden itibaren kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda sırtları takip ederek Çamalan köyü kuzeyine kadar inmektedir (Harita:1). Yaklaşık 2750 metrelik bir yükselti farkının olması sahada öncelikle iklim özelliklerinin farklılaşmasına neden olmuş ve böylece kasaba sınırları içerisinde karakteristik yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı, Gülek kasabası mücavir alanı içinde yer alan yaylak alanlarını (Elmalıboğaz, Karboğazı) ele almak suretiyle, Bolkar dağlarında yüzyıllardır sürdürülen hayvancılık amaçlı yaylacılığı kamuoyuna tanıtmaktır. Ayrıca bu çalışmada, coğrafyacı yaklaşımıyla sürdürülebilir kırsal kalkınma hususunda arazi kullanım planlamasına yönelik öneriler geliştirmektir. Çalışmada yaylalar ve yaylacılar etrafı olarak tanıtilarak, bunların doğal çevre ile olan münasebetleri; fayda ve zararları ortaya konacaktır. Sonuçta bu yaylacılık faaliyetinin doğal çevreye zarar vermeden nasıl sürdürülebileceği hususunda öneriler geliştirilecektir.

1.3. Materyal ve Yöntem

Eski ve yeni çalışmaların incelemesi ile başlayan çalışma, daha önce yayla araştırmalarında uygulanmış olan 105 soruluk anket (Somuncu, 2005) uygulaması ile devam etmiştir. Öncelikli olarak yaylaların lokasyonları GPS ile tespit edilerek haritalanması yapılmıştır. Çalışmada yaylacıların verdikleri anket dışı bilgilerde önemli bir veri kaynağını oluşturmaktadır. Araştırmada gezi-gözlem metodu kullanılarak tüm yaylalar ziyaret edilmiş yaylalardaki ve yaylak alanlarındaki gözlemler not edilmiştir.

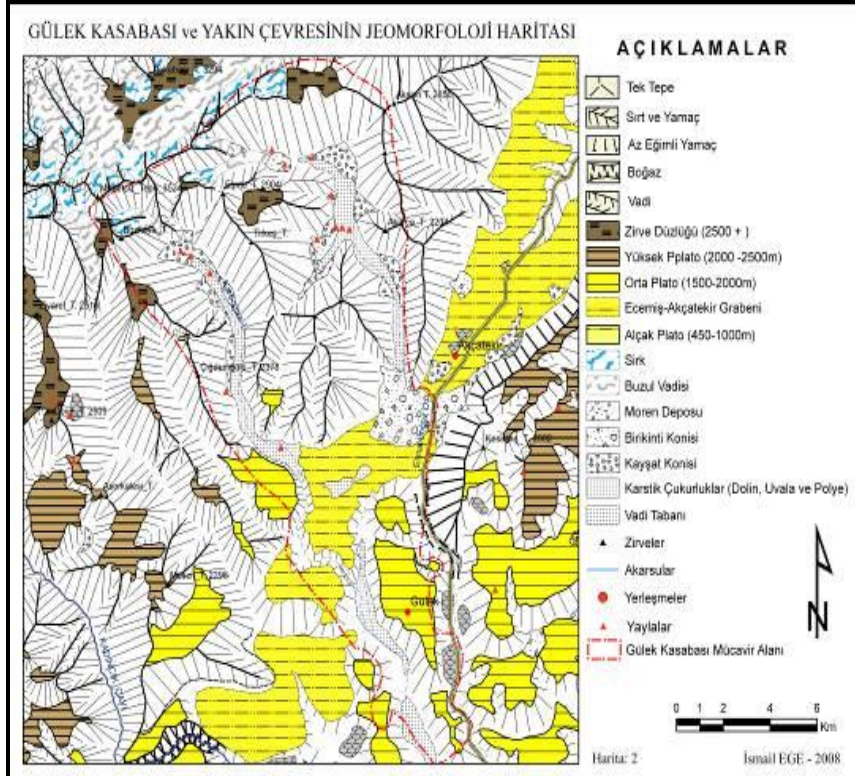
Çalışma esnasında elde edilen bulgular CBS programlarından ArcMAP 9.1 versiyonu kullanılarak haritalara işlenmiştir. Gülek kasabası mücavir alan sınırları içerisindeki yaylalar, bu çalışmada detaylı olarak ele alınmış ve çalışmanın sonunda burada sürdürülen yaylacılık faaliyetleri hakkında SWOT analizi uygulanmıştır.

4 - Araştırma Alanının Doğal Coğrafya Özellikleri

Araştırma alanında mevcut vadi tabanlarında oldukça genç Kuvaterner alüvyal malzemelerden oluşan dolgu alanları mevcut iken, yüksek alanı oluşturan dağlık saha ise Permiyen yaşlı kristalize kalkerlerden oluşmaktadır (Blumenthal, 1956, Demirtaşlı ve diğ. 1984). Yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkması ve yıllarca devam ettirilmesinde özellikle sahanın jeomorfolojik yapısı etkili olmuştur. Sahanın jeomorfolojik özelliklerine baktığımızda, yaylak alanlarındaki yayla yerleşmelerinin

kurulduğu yerlerin birbirinden heybetli sırtlarla ayrılmış tabanlı vadilere karşılık geldiğini görmekteyiz. Yaylaların kuzeybatısında ise bu tabanlı vadilerin ani olarak kesildiğini ve geride duvar gibi yükselen Bolkar dağının en yüksek zirvesini oluşturan Medetsiz Tepe (3524) ve onu kuzeydoğuya doğru takip eden yüksek sırtlar mevcuttur. Hem vadi kenarlarında, hem de vadi gerisinde ani eğim kırıklıklarının varlığı bu alanlarda geniş kayışat konilerinin oluşumuna ortam hazırlamıştır (Harita:2).

Harita 2. Gülek kasabası ve yakın çevresinin jeomorfoloji haritası

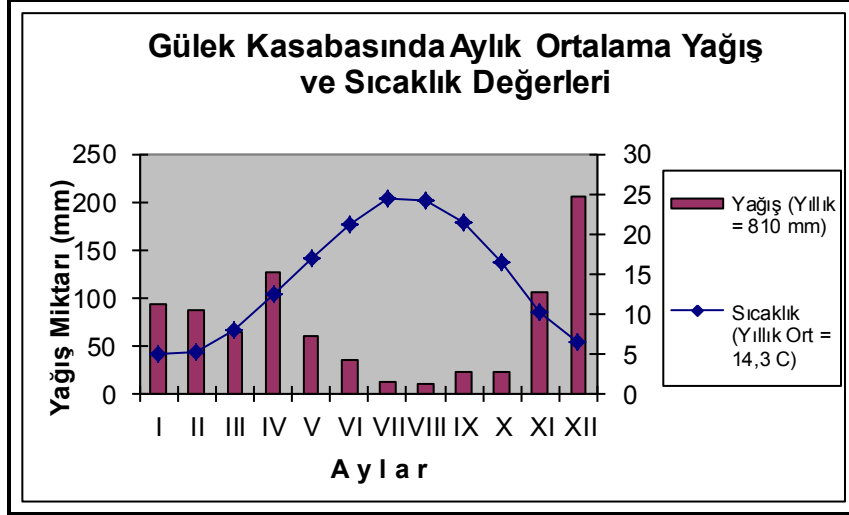

Bu jeomorfolojik yapının ortaya çıkmasında tektonizmanın oldukça etkili olduğunu görmekteyiz(Şenol ve diğ. 1989). Zira, sahanın Alt-Orta Miyosenden bu yana Torosların ana tektonik uzanışına paralel olarak yükselip alçalması (Atalay, 1988), öncelikle sahada kurulan vadi sistemlerinin de kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda uzanmasını sağlamıştır. Ancak, yağış fazlalığına bağlı olarak güneydeki akarsular bu uzanışı birçok yerden keserek tamamen güneye doğru yönelen vadilerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Pliyo-Kuvaterner öncesinde V profili kazanmış olan bu vadiler, hem Ecemiş-Akçatekir grabenindeki fay sistemlerinin sürekli hareket halinde olması, hem de Karboğazı ve Elmalıboğaz kuzeyinde oldukça belirgin olan Karboğaz fayının düşey atımlı olarak hareket etmesi nedeniyle vadiler kesintiye uğramış sahada lokal çukur alanlar meydana gelmiştir. Karboğazı fayının oluşturduğu

bu morfolojik değişim sonucunda ortaya çıkan dolgu alanları akarsuların taşımış olduğu genç malzemelerle doldurulmuştur. Kuvaterner de meydana gelen iklim değişmelerine bağlı olarak akarsuların debilerinde meydana gelen değişmelere bağlı olarak bu dolgu alanları tekrardan aşındırılmaya uğrayarak sahada geniş tabanlı vadiler ortaya çıkmıştır. Çalışma alanının yüksek kesimlerinde karasallığın artmasına bağlı olarak fiziksel parçalanma da artmış ve eğim kırıklıklarının olduğu yerlerde çok geniş alanlı kayşat konileri meydana gelmiştir.

Sahanın iklim özelliklerine baktığımızda Gülek kasabası merkezinin bulunduğu alanlara (yaklaşık 1100 metre) kadar Akdeniz iklimi karakteristik olarak kendisini gösterirken (Şekil:1); yaylalar kuşağında (1500 + metrelerde) karasal iklim şartları hüküm sürmektedir.

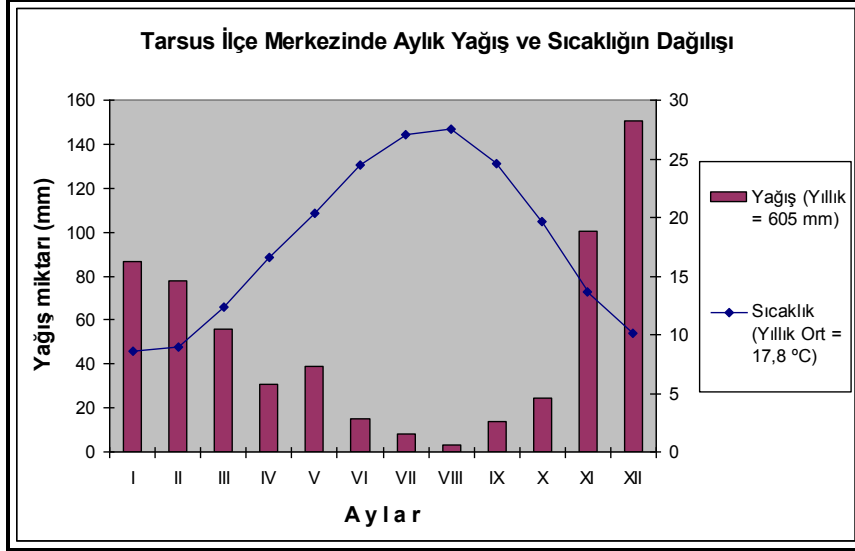
Şekil 1: Gülek Kasabasında Aylık Ortalama Yağış ve Sıcaklık Değerleri (1995-2004)

Gülek kasabası 1200 metrelerde yer almaktadır. Kasabada 1995-2004 yılları arasında ölçüm yapılmıştır. Gülek kasabası istasyon verilerine göre kasabada Yıllık Ortalama sıcaklık değeri 14,3 °C'dir. Gülek kasabasındaki yıllık ortalama en düşük sıcaklık Ocak ayında 4,8 °C olarak gerçekleşmektedir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 810 mm'dir.

Gülek kasabasının güneyindeki Tarsus İlçe Merkezinde Akdeniz iklim özelliklerini çok net olarak görmekteyiz(Şekil:2). Bölgede gerçekleşen yağış etkinliği sonucunda yıllık ortalama toplam yağış miktarı 605 mm'dir.

Şekil 2: Tarsus İlçe Merkezinde Aylık Ortalama Yağış ve Sıcaklık Değerleri (1988-1997)

Sıcaklığın fiziksel olarak her 100 m’de 0,5 °C azaldığı gerçeğinden hareketle, yıllık ortalama sıcaklığın 14 °C civarında olduğu Gülek kasabasıdan yaklaşık 750 metre daha yüksekte bulunan yaylak alanlarında yıllık ortalama sıcaklığın 8-10 °C’ civarına düştüğü hesaplanmaktadır. Buda yaz dönemi için uygun yayla koşullarının oluşması için yeterlidir. Yine yağıştaki artış miktarı göz önüne alındığında, yaylalar kuşağına 1200 mm’nin üzerinde yağış düştüğünü söyleyebiliriz.

Akdeniz iklim koşullarının hüküm sürdüğü alçak kesimlerde en sıcak ve kurak ay Ağustos iken, yüksek kesimlerde bu Temmuz ayına karşılık gelmektedir. Yine nem varlığına bağlı olarak alçak kesimlerde en sıcak ay Ağustos iken, yüksek kesimlerde Temmuz ve Ağustos aylarının en sıcaklık devreyi oluşturduğu görülmektedir.

Sahada, alçak kesimlerde (50-600 metreler arasında) kızılçamın tahrip edilmesi sonucunda ortaya çıkmış maki örtüsü ve makilerin tahrip edildiği alanlarda tür bakımından fakirleşmiş garig toplulukları; Gülek kasabası çevresinde (800-1100 metreler arasında) gür kızılçam ormanları, yaylalar kuşağında ise (1300-2000 metreler arasında) sedir, karaçam ve ardıç ağaçlarından oluşan orman örtüsü yer almaktadır. Bu sahada ormanın üst sınırı 1800 metrelere kadar çıkabilmektedir. Yüksek kesimlerde bahar mevsiminde kar örtüsünün ortadan kalkmasıyla beraber ortaya çıkan oldukça gür otlak alanları yaylacılık açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır.

5 – Sahadaki Yaylaların Beşeri Coğrafya Özellikleri

Sahada yüzyıllardan beri devam eden yaylacılık kültürünün günümüzde de sürdürülmesi araştırma alanımızdaki yaylacılığı etkileyen en önemli beşeri faktördür. Zira yüzyılları aşkın bir süredir yürütülen bu faaliyet sahaya damgasını vurmuştur (Bilgili, 2000, 2001, Çubuk, 2000).

Yaylaların 1990(sözlü olarak) ve 2006 nüfus özelliklerine baktığımızda son yıllarda yayladaki nüfusun çok hızlı bir şekilde azaldığını görmekteyiz (Çizelge:1). Mevcut nüfusun çoğunluğunu yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Yaylalarda nüfus azalmasının sebepleri olarak genç neslin artık başka mesleklere yönelmeleri ve yaylaya gitmemeleri, şehirdeki hayatın daha cazip gelmesi, hayvancılığın nispeten zor şartlarda sürdürülmesi ve çok kısa zamanda yüksek kazancın elde edilmemesi gösterilebilir.

Çizelge 1. Karboğazı ve Elmalıboğaz yayla alanlarının 1990 ve 2006 yıllarına ait nüfus ve hane sayıları

Yaylak Alanı	Yayla yerleşmeleri	Hane Sayısı		Nüfus	
		(1990)	(2006)	(1990)	(2006)
Elmalıboğaz	Elmalı Y.	10	6	50	28
Elmalıboğaz	Altınlıbucak Y	4	2	12	4
Elmalıboğaz	Ömerli Y.	6	4	30	19
Elmalıboğaz	Kızılluk Y.	4	2	18	8
Elmalıboğaz	Gökölük Y.	4	2	22	10
Elmalıboğaz	Koşan Y.	4	3	17	12
Karboğazı	Kuyucak Y.	7	4	35	20
Karboğazı	Süneder Y.	3	2	14	8
Karboğazı	Tahtalıalan Y.	12	4	80	21
Karboğazı	Karboğazı Y.	15	11	60	40
T O P L A M		69	40	338	170

Sahada idari olarak sınırın dağlık alana doğru oldukça geniş olması ve mera alanlarının genişliği yaylacılığı oldukça olumlu yönde etkilemektedir. Yaylacıların ürettikleri hayvansal ürünleri çevredeki sayfiye amaçlı yaylalar da çok kolay pazarlama imkânının olması ve bu yaylacıların daimi müşterilerinin varlığı yaylacılığı olumlu yönde desteklemektedir.

Karboğazı ve Elmalıboğaz yaylalarının sahip oldukları bir diğer avantajlı beşeri unsur ise yaylalara her türlü araçla ulaşım imkânlarının olmasıdır. Elmalıboğaz yaylak alanında bulunan Koşan yaylası dışında tüm yaylalara otomobille dahi ulaşım imkanı bulunmaktadır. Hatta yaylacıların kendi otomobilleri de mevcut olup kasabaya gidiş-gelişte bu araçları kullanmaktadırlar. Fakat yaygın olan ulaşım aracı ise traktördür. Son yıllarda Karboğazı yaylak alanında kış turizmine yönelik kayak alanları tesislerinin inşa edilmesi nedeniyle ulaşım imkânları daha da iyileştirilmiştir.

6 – Yaylalar

Gülek kasabası sınırları içerisindeki yaylalar iki ana grup olarak; Karboğazı ve Elmalıboğaz yaylaları şeklinde ele alınacaktır.

a) Karboğazı Yaylaları

Karboğazı yaylaları Gülek kasabasının kuzey batısında Karboğazı vadisi içerisinde kurulmuş Karboğazı yaylak alanı içerisinde yer almaktadır. Yaylak alanındaki vadi tabanı en genç malzemeler olan alüvyal dolgu malzemelerinden oluşmaktadır. Karboğazı yaylak alanının vadi tabanından dağlık sahaya geçiş kısımlarında oldukça geniş çaplı kayışat konileri mevcuttur.

Eğim derecesi vadi tabanında % 0.02 iken dağ yamacında bu değer % 35'in üzerine çıkmaktadır. Bu nedenle yaylalar vadilerin kenar kısımlarında ve vadi tabanına yakın alanlarda kurulmuştur. Karboğazı yaylak alanında Kuyucak ve Süneder yaylaları orman içerisinde olup diğer yaylalar orman sınırının üzerindedir. Yaylak çevresinde genel olarak step karakterli ot formasyonları egemendir. Buda yaylacılık için olumlu bir etkidir. Yaylada içme suyu ve hayvanları sulamak için yapılmış çeşmeler bulunmaktadır. Bu çeşmelere su uzak mesafelerden boru sistemi ile getirilmektedir. Yaylacılar su ihtiyacı için kendi imkanlarını kullanırlar.

Karboğazı yaylak alanı Bolkar dağlarının güney kesiminde bulunması nedeni ile kuzey kesimden esen sert rüzgar sitemlerine kapalı, güneyden gelen ılık ve nemli hava kütlelerine açıktır. Bu nedenle Karboğazı mevkiisi yaylak alanı için çok korunaklı bir konumda bulunmaktadır. Diğer fiziki ve beşeri etkenlerde dikkate alındığında Karboğazı yaylak alanı yaylacılık faaliyetleri için oldukça uygun şartlar taşımaktadır.

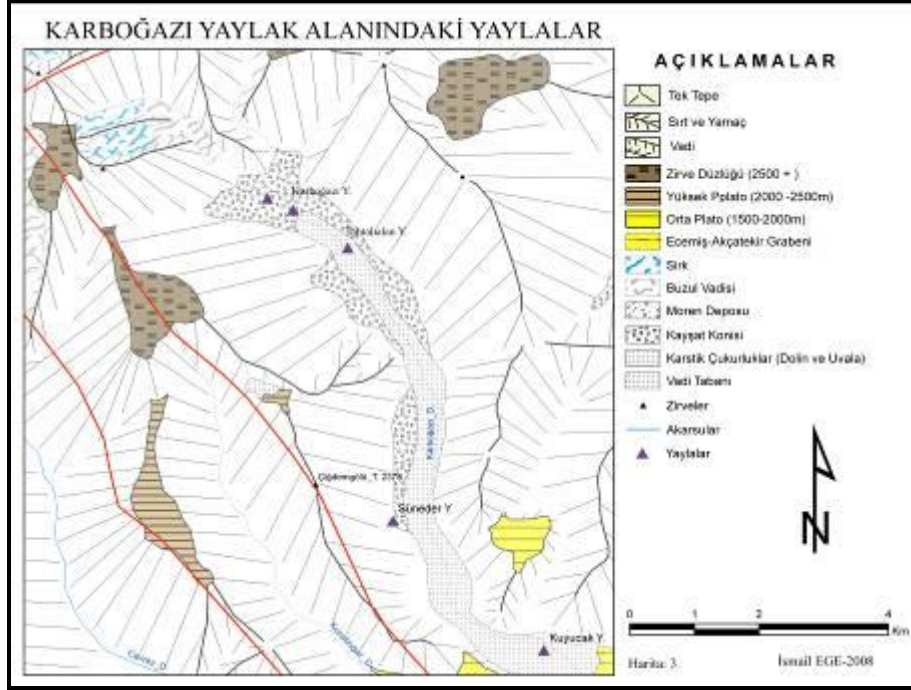
Karboğazı vadisi içerisindeki yaylalar yükselti olarak alçaktan yükseğe doğru, Kuyucak yaylası (1350 m), Süneder yaylası, Tahtalıalan yaylası ve Karboğazı yaylası olarak 4 yayla bulunmaktadır (Harita:3)

Kuyucak yaylası aslında rakım olarak en alçakta bulunan yaylaya karşılık gelir. 1350 m. yükseltideki yayla yaz mevsiminde yaylak olarak kullanılmakta, kış mevsiminde ise kışlak olarak kullanılmaktadır. Burası aynı zamanda orman alanı içerisindeki bir yayladır (Harita:3).

Kuyucak yaylası çevresinde yeni ağaç dikimi olmaması ve mevcut ağaçların hayvanların zarar veremeyecek büyüklükte olması nedeniyle yayla olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Bu yaylada 4 hane yaylacı bulunmakta ve bunların 400 adet koyun ve 200 adet keçi olmak üzere toplam 800 adet küçükbaş hayvanları mevcuttur.

Kuyucak yaylasının kuzeybatı kesiminde Süneder yaylası bulunmaktadır. Şuan 2 keçinin bulunduğu yayla yamaçta kayışat konileri üzerinde kurulmuş bir yayladır.

Harita 3. Karboğazı Yaylaları

Tahtalıalan yaylası karboğazı vadisindeki ikinci büyük ve nispeten orta kademedeki yayladır. Yaylanın bulunduğu yükselti 1880 metrelerde vadi kenarındadır. Yaylada küçükbaş olarak sadece koyun bulunmaktadır. 4 hane yaylacının bulunduğu alanda 1000 civarında koyun mevcuttur. Koyunların otlatılma düzenleri keçiye göre farklılık arz etmektedir. Keçiler akşamları çadır etrafında geceyi geçirirlerken koyunlar ikindiden sonra yayladan ayrılır. Genellikle gece vakti otlatma yapılır. Koyunlar sabah saat 9 gibi geri yaylaya dönerler ve akşama kadar yaylada kalırlar(Foto:1).

Foto 1. Tahtalıalan Yaylası ve Yayla Çevresindeki Koyunlar

Tahtalıalan yaylasından daha yüksek kesimde ise 2000’li metrelerde Karboğazı yaylası mevcuttur. Tamamen kayışat konileri üzerinde kurulmuş olan yayla Karboğazı havzasındaki en büyük yayladır. 11 hane yaylacının bulunduğu yaylada 1400 keçi ve 1150 koyun olmak üzere yaklaşık 2550 civarında küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Yayla yukarı ve aşağı mahalle olarak ikiye ayrılmış durumda. Yukarı mahalle tamamen kayışat konisi üzerinde, diğer mahalle ise nispeten vadi kenarındadır. Yayladaki küçükbaş hayvan mevcudiyetine bakıldığında, yukarı mahalle tamamen keçi besler, aşağı mahalle sakinleri ise koyun beslerler.

Karboğazı yaylasında hemen hemen her ailenin evinin önünde kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için domates, soğan, patates gibi ürünlerin ekildiği küçük çevrili alanlar da mevcuttur (Foto:2-3).

Foto 2: Karboğazı Yaylası Yukarı Mahalle

Foto 3: Karboğazı Yaylası Aşağı Mahalle

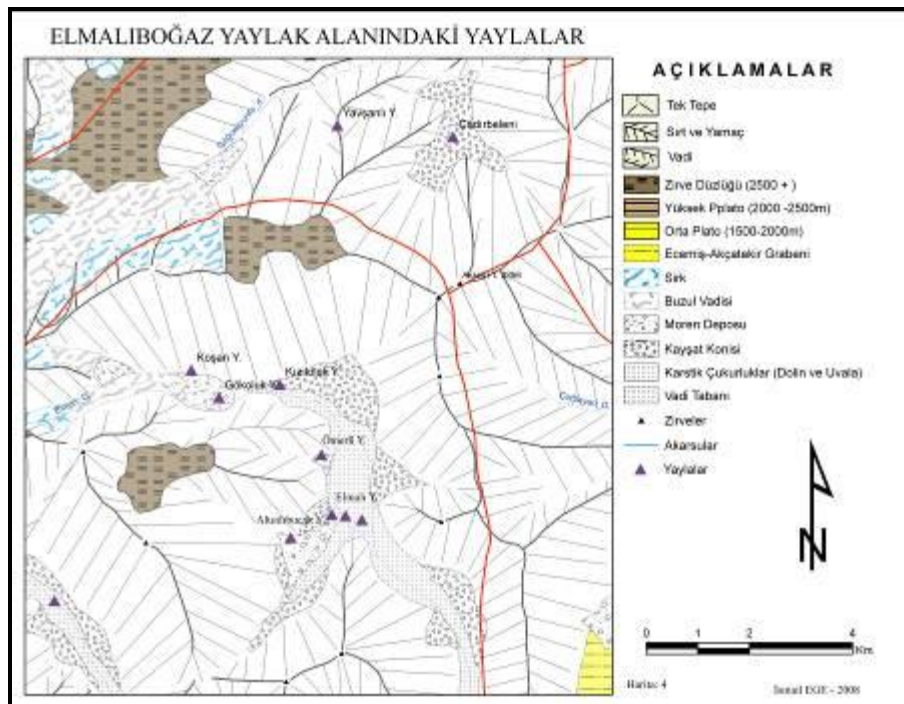

Karboğazı havzasında toplam 21 hane yaylacı ve bunlara ait toplam 4500 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

b) Elmalıboğaz Yaylaları

Gülek kasabası sınırları içerisindeki ikinci büyük yaylak alanı ise Elmaliboğaz havzasıdır(Harita:4). Kuvaterner döneminde akarsular ve yan kolları tarafından taşınmış malzemeler üzerine kurulmuş olan yaylalar havzanın en alt kesiminde yoğunlaşmaktadır. Havzanın ismiyle anılan Elmalı yaylası 1700'lü metrelerde kurulmuş üç mahalleden oluşmaktadır. Orman üst sınırının 1800'lü metrelerden geçtiği alanımızda bu yaylanın en alt mahallesi aynı zamanda orman sahası içerisinde kalmaktadır. Bu yaylanın bir diğer özelliği ise yaylalar içerisinde en geniş ekim alanına sahip olan yayladır. Yaklaşık 4,5 dönümlük ekili alan mevcuttur. Elmalı yaylasında 5 hane yaylacı ve bunların 750 adet keçi 450 adet koyun olmak üzere 1200 küçükbaş hayvanları mevcuttur.

Harita 4. Elmalıboğaz Yaylaları

Elmalı yaylasının güney batısındaki bir diğer yayla ise Altınlıbucak yaylasıdır. Bu yayla oldukça geniş bir birikinti konisi üzerine kurulmuştur. Bu yaylada 2 hane yaylacı bulunmaktadır. Bu yaylacıların 250 adet keçisi ve 100 adet koyun olmak üzere 350 adet küçükbaş hayvanları mevcuttur.

Kuzeye doğru ilerlediğimizde Elmalı deresinin batı kısmında bir diğer yayla ise Ömerli yaylasıdır. İki derenin birleşim yerinin arasında kurulmuştur. 4 hane yaylacının bulunduğu yaylada 950 civarında keçi bulunmaktadır.

Foto 4: Ömerli Yaylası

Ömerli yaylasının kuzeyinde Kızıloluk yaylası bulunur. Bu yayla aynı zamanda Gökoluk yaylasının alt kademesidir. Haziran başlarında belirli bir müddet yaklaşık 1 ay kadar burada kalan yaylacılar Temmuz ayında Gökoluk yaylasına çıkarlar. Kızıloluk yaylasında ki ekili alanlarını da ihmal etmezler(Foto:5).

Elmalıboğaz havzasında en yüksek yayla 2040 metre yükseltideki Gökoluk yaylasıdır. Cephe morenlerinin hemen gerisinde kurulmuş olan yaylada 2 hane yaylacı mevcuttur. Bu yaylacıların yaklaşık 300 adet küçükbaş hayvanları mevcuttur. Moren depoları üzerindeki otlak alanları bu yaylacıların koyun beslemesinde önemli bir etken olmuştur (Foto:6). Bu yaylaya ulaşım biraz zor olmakla beraber traktör ve araziye uygun araçlarla ulaşım sağlanır. Bu yayladan daha yüksek kesimlere motorlu araçla ulaşım yolu yoktur.

Foto 5: Kızılluk Yaylasında Ekili Alan

Foto 6: Gökoluk Yaylası

Gökoluk yaylasının kuzeyinde 2200 yükseltide yan morenler üzerine kurulmuş olan Koşan yaylası bulunmaktadır. Koşan yaylasında 3 çadır yaylacı bulunmaktadır. Bu yaylada Gökoluk yaylasının taşıdığı mevcut koşulları sağlamakta olup koyu beslemektedirler. Bu üç haneye ait 900 adet koyun mevcuttur.

Elmaliboğaz havzasında yaklaşık 15 hane yaylacı ve bunlara ait 2000 adet keçi ve 1250 adet koyun olmak üzere toplam 3250 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanların % 90-95 kadarı yaylaya çıkan yaylacıların olmakla beraber tamamı kendilerinin değildir. Yaylacıların **katıntı** ismini verdikleri hayvanlarda mevcuttur. Bunlar yerleşik hayata geçmiş olan yaylacıların hayvanlarıdır. Hayvanlar yazı yaylada geçirsin diye yaylacılara katıldıkları için buna katıntı ismi verilmiştir. Katıntılar için yapılan anlaşma aileden aileye değişmektedir. Bazı aileler dönem sonunda hayvan sahiplerine belirli bir oranda peynir ve yağ verir. Bu genellikle yapılan anlaşmaya göre yaklaşık olarak bir hasap yapılır % 70 civarında bir oranı hayvan sahibine % 30'u ise yaylada hayvanları otlatan aileye kalır. Oğlaklar genellikle yarı yarıya (%50 oranında) paylaşılır. Bazıları aileler ise hayvandan sağlanan tüm ürünleri kendileri alırlar hayvanı otlatan aileye ise hayvan başına 10 TL vermektedir.

Hem Elmaliboğaz ve hem de Karboğazı havzasındaki yaylacıların yaylaya gidiş ve dönüşleri paralellik arz eder. Yaylaya Mayıs10-15'te çıkarlar ve kar yağana kadar (Kasım 15-20 gibi) yaylada kalırlar. Böylece yaylada yaklaşık olarak 5 ay 25 gün bazı yıllar tam 6 ay kalınmaktadır. Yaylacıların kışlakları hemen yanı başlarında yani Gülek kasabası sınırları içerisinde olduğu için ve buralarda en uzak yaylanın 25 km'yi geçmemesi nedeniyle yayladan dönüş için acele etmezler. Yaylaya çıkarken Elmalı vadisi içerisindeki geçici yaylaklarında 1 aya yakın kalırlar. Bu nedenle hem Elmaliboğaz ve hem de Karboğazı vadisi içerisinde üzerine branda çekilerek kullanılmaya hazır yayla evi çatmalarını görmek mümkündür(Foto:7).

Foto 7: Elmaliboğaz vadisi içerisinde çıkış ve inişlerde kullanılan yayla evi çatması

Gülek kasabası sınırları içerisindeki bu yaylalarda hayvanlardan elde edilen süt ürünleri (peynir, tereyağı ve çökelek vb. gibi) orbuklarda muhafaza edilir. Bu yaylalardaki bir diğer avantajlı durum ise yaylacıların hayvanlardan elde ettikleri ürünleri çok kısa zamanda pazarlama imkânlarının olmasıdır. Buda yaylacılığı çok

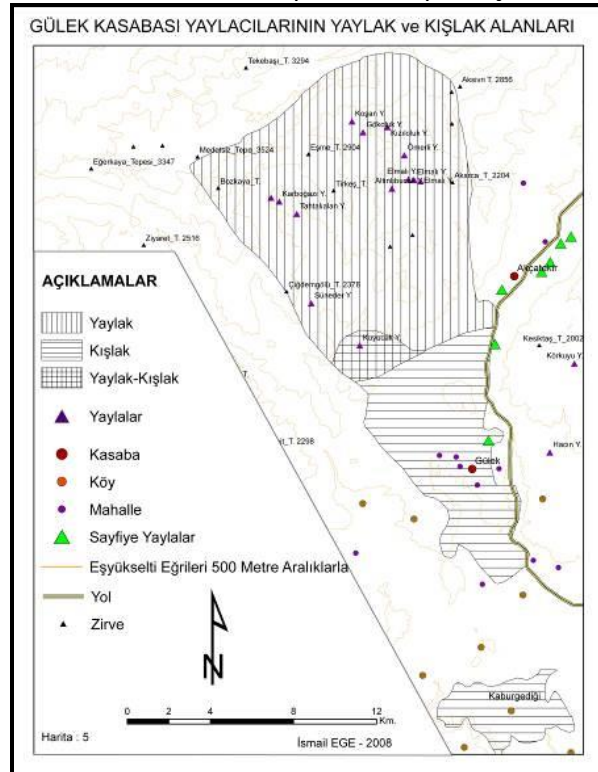
canlı kalmaktadır. Bu yaylara hem kendi kasabaları olan Gülek kasabası hem de sayfiye amaçlı Akçatekir yaylası oldukça yakın mesafededir (Tablo:2).

Çizelge 2. Elmalıboğaz ve Karboğazı Yaylalarının Gülek Kasabası ve Akçatekir Yaylasına Olan Uzaklıkları (Km olarak)

Yaylak alanı	Yayla	Gülek Kasabası(km)	Akçatekir Yaylası(km)
Elmalıboğaz	Elmalı Y.	20	9,5
Elmalıboğaz	Altınlıbucak Y	22	11,5
Elmalıboğaz	Ömerli Y.	21	10,5
Elmalıboğaz	Kızıloluk Y.	22,5	12,5
Elmalıboğaz	Gökölük Y.	24	13
Elmalıboğaz	Koşan Y.	24,5	13,5
Karboğazı	Kuyucak Y.	8,5	10,5
Karboğazı	Süneder Y.	12,5	14,5
Karboğazı	Tahtalıalan Y.	17	19
Karboğazı	Karboğazı Y.	18	20

Yayladan dönüş kasım ayının başlarından itibaren olmaktadır. Ancak bazı aileler eylül 10-15'te ayrılabilirler. Kışlak olarak genellikle Gülek kasabası çevresi kullanılırken bir aile(Ayşe Kelle ailesi), Kaburgediği köyünden arazi kiralarak kışlak olarak burayı kullanmaktadır (Harita:5).

Harita 5: Gülek Kasabası Yaylalarının Yaylak-Kışlak Alanları

Yaylada her aile en az 1 ton beyaz peynir ve 25-30 kg tereyağı elde eder. Yaylalarda hayvanların en fazla süt veriminin olduğu ay Haziran ayıdır. Zira bu ay ot veriminin çok yüksek olduğu bir zaman dilimidir. Temmuz – Ağustos aylarında süt verimi az olmasına rağmen, süt içerisindeki yağ oranı oldukça yüksektir. Yaylada isteğe bağlı olarak belirli oranda çökelekte yapılmaktadır.

Yaylalarda hayvanlardan elde edilen yün, yapağı ve keçi kılı yaylaya gelen tüccarlar tarafından satın alınır. Karboğazı yaylalarının yolu biraz daha kolay olduğundan ve yayladaki hane sayısının fazla olmasından dolayı satıcılarda bu yaylalara gelmektedirler.

7 – Yaylacılık İçin Uygulanan SWOT Analizi ve Elde Edilen Sonuçlar

Şekil 3: Yaylacılıkla ilgili SWOT analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
- Kasabanın yaylalar kuşağında, mevcut oldukça geniş otlak alanlarının varlığı, - Yaz döneminde yaylada uygun iklim koşullarının yaşanması, - Ot çeşitliliğinin fazla olması, - Yaylacılıkla uğraşan ailelerin deneyimli olmaları, - Üretilen süt ürünlerinin çok uzak olmayan sayfiye yaylalarda pazarlanabilmesi,	- Bazı yaylaların orman üst sınırı içerisinde kalması, - Yayla alanlarının eğim derecesinin oldukça yüksek olması, - Hayvancılığın modern yöntemlerle yapılmaması, - Hayvan sayısının çok fazla olması
Fırsatlar	Tehditler
- Üretilen Hayvansal ürünlerin hızlı olarak pazarlanabildiği sayfiye amaçlı yaylalara yakınlık, - Yaylalarda üretilen hayvansal ürünlere artan rağbet, - Yaylacılıkla uğraşan aile sayısının azalması	- Keçilerin ormana zarar vermesi, - Yaylada kapasitesinin üzerinde hayvan otlatılması erozyonu şiddetlendirmekte, - Yeni ekim sahalarında keçilerin fidanlara zarar vermesi, - Yaylacılıkla uğraşan nüfusun yaşlanması,
SONUÇ	
- Yaylacılık faaliyetinde çeşitli düzenlemeler yapılmalı, - Arazinin kapasitesi üzerinde hayvan beslenmesine izin verilmemeli, - Yeni ağaçlandırılan ve tel örgü ile çevrili alanlarda kontrollerin sıklaştırılması, - Yaylacılara yıllık düzenli eğitici seminer programlarının düzenlenmesi, - Özellikle çıkabilecek yangın alanları ve müdahaleleri hususunda bilinçlendirilmelidirler, - Doğaya verdikleri zararların tespit edilmesi durumunda cezalar verilmeli, - Modern şartlarda bu yaylacılığın sürdürülmesi teşvik edilmeli, - Gerekli durumlarda kredi sağlanmalı,	

8 – Sonuç ve Öneriler

Gülek kasabası sınırları içerisinde yapılmakta olan bu yaylacılık faaliyeti ülke ekonomisine katkı sağlaması açısından önemli bir faaliyettir. Zira yaklaşık 1800 metrelerden yüksek alanlarda gerçekleştirilen bu faaliyetler orman üst sınırının üzerindedir.

Hem Karboğazı hem de Elmalıboğaz havzada yaylacılıkla uğraşan yaylacıların hane sayıları ve nüfuslarında hızlı bir azalış gözlemlenmektedir. Ancak Hayvan sayısında önemli bir azalış olmadığı anketlerde belirtilmiştir. Hatta bazı yaylacılar artış olduğunu da söylemişlerdir.

Üretilen süt ürünleri bu yaylalara yakın olan sayfiye amaçlı Akçatekir yaylasında ve Gülek kasabasına sayfiye amaçlı gelen yaylacılara pazarlanabilmektedir.

Karboğazi yaylalarına son zamanlarda kayak tesisi kurulması planlanmaktadır. Bu nedenle yaylaya ulaşımında oldukça büyük kolaylık sağlanacaktır. Kayak tesislerinin yapılması ile beraber yayla çevresinde kış turizm faaliyetleri başlayacak ve şu anda zayıf haldeki Medetsiz Zirvesine tırmanışlarda özellikle kış dönemlerinde büyük artış gerçekleşecektir. Kurulan tesislerden uzun süreli faydalanma amacına yönelik olarak yaz döneminde dağ turizminde de artış gerçekleşecektir. Bu faaliyetler başlamasına rağmen buradaki yaylacılık doğal şekliyle sürdürülmeli ve teşvik edilmelidir.

Yaylalarda yıllık düzenli eğitim programları düzenlenmeli. Özellikle aileler orman tahribine karşı eğitilmeli elbette yakacak ihtiyacını ormandan sağlayan bu yaylacılara ağaçlara zarar vermeden ormandan faydalanma hususunda bilgiler verilmelidir. Ağaçlandırma sahalarına belirli bir döneme kadar özellikle keçilerin girişine engel olunmalıdır. Kontroller orman işletme şeflikleri ekipleri tarafından sürekli yapılmalıdır.

Yaylalarda verilmesi gereken bir diğer eğitim ise yangına müdahale hususunda olmalıdır. Sahanın uzmanı olan Yörükler içerisinde fahri görevliler tayin edilerek gerekse yaylalarda zimmetli yangına müdahale malzemeleri sağlanmalıdır. Kontrollü olarak orman içerisinde de otlatma yapılarak orman içerisinde kuru dal ve kuru otların patlamaya hazır bir bomba haline gelmesine izin verilmemeli. Zira Yörüklerden sakınılan bu ormanların çıkan bir yangın sonrasında küle dönüşmesi ülke ekonomisine oldukça büyük bir zarardır.

Sahada keçi ve koyun sayısı dengede tutulmalıdır. Arazide kapasitesinin üzerinde otlatma yapılmasına müsaade edilmemelidir. Zira aşırı otlatma erozyonu şiddetlendirmekte ve Karboğazi yaylası gerisindeki oldukça geniş ve genç kayşat konilerinin mevcudiyeti, kayşat oluşumunun ve hareketinin hızlanmış olması, en küçük bir seyelan olayında oldukça fazla ayrılmış malzeme hareketi, Karboğazi yaylak alanının buradaki hayvan sayısını kaldırmadığını açıkça göstermektedir. Bu nedenle Karboğazi yaylalarında hayvan sayılarında azaltılma yapılmalıdır. Bölgede kapasitesinin üzerinde otlatma yapılmamalıdır.

Yaylacılara gerekli eğitim verilerek daha modern bir şekilde buradaki yaylacılık faaliyetlerinin devam ettirilmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde biten bir yaylacılığı aynı fonksiyonlarda geri diriltmek mümkün değildir.

Daima aktif, dinamik ve hareketli olan yörükler orman yangınlarına ilk müdahalede önemli bir fonksiyon yüklenmiş insanlardır. Dağlık alanlarda yörüklerin mevcut olduğu kesimlerde orman yangınlarının az olması yangına ilk müdahale eden kimselerin bu yaylacılar olduğunu görmekteyiz. Hayvanlarının besin ihtiyaçlarını sağladığı için bu yaylak alanlarını sahiplenilen bu insanlardan bu yönlüde istifade edilebilir.

Kaynakça

- Alagöz, C.A. (1938). Anadolu da Yaylacılık, *C. H. P. Konferanslar Serisi*. No. 1
Ankara
- Alagöz, C.A. (1993). Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları, *Türkiye Coğrafyası, Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1.
- Atalay, İ.(1988). Toros Dağlarında Karstlaşma ve Karstik Alanların Ekolojisi. *TJD Jeomorfoloji Dergisi*, 16: 1-9.
- Bazin M.(1995). Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti, *Türkiye Coğrafyası, Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 3, (Çev.: Hamdi KARA).
- Bilgili, A. S., (2000). Tarsus Türkmenleri(Varsaklar),” *Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, 83-101, Tarsus
- Bilgili, A. S. (2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*, Kültür Bakanlığı Esarleri:2657, Ankara
- Blumenthal, M. (1956). *Yüksek Bolkardağın Kuzey Kenar Bölgelerinin ve Batı Uzantılarının Jeolojisi (Güney Anadolu Torosları)*. Ankara: MTA Enst. Yay.
- Çelik, Ş. (2000). XVI. Yüzyılda İçel Yörükleri Hakkında Bazı Değerlendirmeler. *Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, 83-101, Tarsus
- Demirtaşlı, E., Tutha, N., Bilgin, A.Z. ve Selim, M., (1984), “Geology of The Bolkar Mountains”, *Geology of The Taurus Belt da.*, 26-29 Eylül, 125-142
- Ege, İ. (2008a). *Bolkar Dağlarının Doğu Kesiminde Jeomorfolojik Birimler Üzerinde Arazi Kullanımı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara
- Ege, İ. (2008b) “The Relationships Between Geomorphologic Units and Transhumance Activities in East Part of Bolkar Mountains”, (Bolkar Dağları’nın Doğu Kesiminde Jeomorfolojik Birimler ile Yaylacılık Faaliyetleri arasındaki ilişkiler). *5th International Conference on Geographic Information Systems*, Volume 1, page:335-341, 2-5 July 2008 İstanbul/Turkey
- Emiroğlu, M. (1977) *Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğ. Fakültesi yayınları No:272,
- Gözenç, S. (1978) *Küçük Menderes Havzasında Arazinin Kullanılış ve Sınıflandırılması*. İstanbul: İ. Ü., Yay. No:2396, Coğ. Enst. Yay. No: 94,
- Gözenç, S. (1979) *Bolu Depresyonu ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma (land-use)*, İ. Ü., Yay. No:2598, Coğ. Enst. Yay. No: 108, İstanbul
- Koca, H. - Özdemir, Ü. ve Şahin F.İ. (2005) Ulaşım Coğrafyası Açısından Gülek Boğazı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14: 7-30.
- Özçağlar, A. - Özgür, M.- Somuncu, M. Bayar, R.-Yılmaz, M. – Yüceşahin, M.- Yavan, N.-Akpınar, N. ve Karadeniz, N., (2006) *Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları*, TÜCAUM, Coğrafi Bilimler Der., 4 (1).
- Refik, A. (1930). *Anadolu’da Türk Aşiretleri 966-1200*, İstanbul: Devlet Matb.
- Sevgi, C. (1984). Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2.

Somuncu, M. (2005). *ALADAĞLAR, Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık,

Şenol, M.; Şahin, Ş.; Duman, T. Y. (1989). *Adana-Mersin Dolayının Jeoloji Etüd Raporu, (1/100.000 Ölçekli Mersin O33 paftası)*, MTA, Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü.

Tunçdilek, N. (1978). *Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*. İstanbul: İ. Ü. Yayınları.

Tunçdilek, N., (1985), *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*. İstanbul: İ. Ü. Yayınları, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst.

Yalman (Yalgın), A. R. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları - I ve II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları